Litteratur.

ADOLF HORION: Faunistik der mitteleuropäischen Käfer. Band IV (Sternoxia, 2. Teil, Fossipedes, Macrodactylia, Brachymera). Entom. Arbeiten aus dem Museum G. Frey. München 1955. — 280 sidor, 7 planscher.

I juni 1955 utkom fjärde delen av Horions »Faunistik», som behandlar familjerna *Buprestidae, Dascillidae, Eubriidae, Helodidae, Eucinetidae, Dryopidae, Georyssidae, Heteroceridae, Dermestidae, Nosodendridae* och *Byrrhidae*. Särskilt beträffande buprestiderna har många tidigare felaktiga uppgifter om arternas biologi och utbredning i Mellaneuropa rättats till. Även synonymiken har klarlagts. Så påvisas, att *Agrilus scaberrimus* Ratzb. ej är en självständig art utan hona av *laticornis* Ill., att *A. mendax* Mannh. är en »god art», ej blott en geografisk ras av *sinuatus* Oliv., att *Anthaxia Godeti* Cast. (*submontana* Obenb.) och *4-punctata* L. ej kan upprätthållas som skilda arter osv. För att få sammanställningen up to date i systematiskt och ekologiskt avseende har hänsyn tagits jämväl till icke tyska forskares resultat, så t.ex. till A. Thérys och L. Schaefers nyutkomna monografier över Frankrikes buprestider samt till V. Kaliks och M. Mroczkowskis arbeten över Tjeckoslovakiens resp. Polens dermestider. Ett i hög grad värdefullt supplement till boken utgör vår egen helodid-specialists, fil. lic. Tord Nyholms, monografiska bearbetning av de mellaneuropeiska *Cyphon*-arterna, som åtföljes av en utförlig bestämningstabell för 11 arter och väl utförda, detaljrika teckningar. Förut voro blott 5 *Cyphon*-arter kända från Mellaneuropa.

Liksom föregående band i serien innehåller även detta en lista på Horions talrika medarbetare och en lång litteraturförteckning. Den bästa föreställningen om förf.:s arbetsmetod och hans kritiska och noggranna behandling av det väldiga stoffet ger ett citat ur boken. Som exempel må tagas en art, vars utbredning är av intresse också för svenska koleopterologer men som ingalunda hör till de utförligast behandlade.

,,***Dicerca aenea*** L.

Südeuropa und südl. Mitteleuropa; Nordafrika; Kaukasus, Turkestan (Samarkand–Syr Darjha), Sibirien. — Russland, Ukraine — Podolien, Südpolen, Böhmen-Mähren (Prag, Brünn: nach Fleischer 1927; neuere Funde?), Slovakei (mehrere alte Angaben, nur ein neuer Fund;s. s.: nach Roubal 1936), Ungarn, Siebenbürgen, Balkan bis Griechenland; Illyrien (bes. h., nach Reitter W. E. Z.[1] 1904, 21), Krain (nach Kiesenwetter 1857); Trentino (Vezzano, Stöcklein leg. 1925 mehrf.: M. F. M.[2]); Italien (im ganzen Gebiet), Sizilien, Sardinien (Oristano 1908 mehrf.: M. F. M.), Korsika, Elba, Spanien-Portugal (Ciudad Real, Coimbra), Frankreich (im Süden; im Osten: Rhônetal bis Lyon; die Angabe für Ober-Elsass nach St. Cl. Deville 1936 wird von Schaefer 1949 nicht bestätigt), Schweiz (Genfersee, Jura b. Genf). —

Österreich: Aus dem Voralpengebiet der östl. Länder (Niederöst., Steiermark) einige wenige Meldungen; eine grosse Seltenheit. — Deutschland: Aus dem Süden und Osten liegen einige wenige, mehr oder weniger zweifelhafte Meldungen aus dem vorigen Jahrhundert vor, kein sicherer Fund aus neuerer Zeit, sodass das Vorkommen in Deutschland sehr zweifelhaft ist.

[1] W. E. Z. = Wiener Entom. Zeitung.
[2] M. F. M. = Museum Frey, München.

Die Art wird auch aus dem südl. Nordeuropa angeben: Nordrussland (nördl. bis Perm, Leningrad), Baltikum (Kurland b. Pussen, Kawall leg.: St. E. Z.[1] 1867, 124; Livland, Estland, Lettland, Littauen: Col. Cat.[2], Finnland (nach Col. Cat. und Schaefer 1949, aber von Hellén 1939 und 47 wird die Art nicht für Finnland angegeben), Südschweden (Schonen, Småland), Südnorwegen (Umg. Oslo); wahrscheinlich handelt es sich um alte Angaben des vorigen Jahrhunderts; das heutige Vorkommen in Nordeuropa wird ebenso zweifelhaft sein wie das Vorkommen in Deutschland.

Die Larven leben im Splint der Wurzeln und alten Stümpfe von Pappeln und Weiden; ausnahmsweise auch in Apfelbaum gefunden. Die Käfer erscheinen im Mai-Juni, vereinzelt bis Sept., halten sich auch auf den den Pappeln benachbarten Bäumen und Sträuchern auf; sind wenig flüchtig. Alle Angaben von anderen Standpflanzen als Pappeln und Weiden, bes. Erlen. sind zweifelhaft: nach Schaefer 1949.

Österreich: Niederöst.: S. nach Redtenbacher 1874. Lobau, Blühweiss leg. 2 Ex. coll. Curti nach Pittioni 1943. Umg. Wien (3), Donau-Auen b. Wien (1): coll. Breit M. F. M. — Steiermark: Graz auf liegendem Holz, nach Brancsik 1871. Graz, 1 Ex. coll. Franz (St. Leonhard bei Marburg, Spitzy leg.: 2 Ex. M. F. M.).

Zweifelhaft in Deutschland: Schlesien: In alten Rot- und Weissbuchen, Espen s.: Trebnitzer Hügel, (Birnbäumel, Krascheow, Ratibor, Ustron): nach Letzner 1871 und 1891. Keine belege in coll. Letzner D. E. I.[3] Keine weitere Meldung, also sicher heute nicht mehr vorhanden. — M. Brandenburg: Nach Schilsky 1909. Berlin nach Bach 1854. Kein Beleg in den Berliner Museen und k. n. F. — Preussen: Jäschkental bei Danzig, Helm leg. 1871, 2 Ex.: nach Lentz 1879; die Belege im Mus. Danzig sind alni Fisch.: t. Bercio i. l. — K.n.F. — Harz: nach Obenberger in Kol. Rdsch. 1917, 38, ist der Harz der Fundort der ab. Satanella (Oberseite schwärzlich), aber aus dem Harz ist die Art sonst gänzlich unbekannt, wahrsch. Fundortsverwechslung. — Franken: Griep leg., 1 altes Ex. coll. Heyden D. E. I.: genauer Fundort nicht angegeben. Nach Escherich 1923, der eine alte Quelle (Osterberg 1860) zitiert, soll die Art in den Donau-Auen bei Dillingen kurz vor 1860 schädlich an Erlen aufgetreten sein; offensichtlich liegt eine Verwechslung mit alni vor.»"

Fjärde delen av Horions »Faunistik» rekommenderas på det varmaste ej blott åt insektgeografer och taxonomer utan även åt koleopterologer som arbeter mad biologiska och ekologiska frågor. Handboksserien är ett storverk; man kan inte nog beundra förf.:s ingående kännedom om källmaterial och litteratur samt hans suveräna förmåga att sammanställa allt i en överskådlig och lättillgänglig form.

Thure Palm.

Klucze do oznaczania owadów Polski (Bestämningsnycklar över Polens insekter). Utg. av Polski Związek Entomologiczny. Część XIX. Coleoptera. Nr 1–4, 6. — Warszawa 1954–55.

Att intresset för entomologi är betydande på skilda håll i Europa, därom vittnar ett stort upplagt handboksverk, som nyligen har börjat utgivas i Polen. Under redaktion av framstående entomologer och med landets bästa insektkännare som medarbetare kommer den fullständiga publikationen att omfatta rikt illustrerade bestämningstabeller för alla i Polen kända insekter. Språket är polska. Handboken utges i häften, som för skalbaggarnas del beräknas till ett hundratal.

Av hittills utkomna häften (10 st.) behandlar fem Coleoptera, nämligen nr 1 *Scolytidae* och *Platypodidae* av M. Nunberg (106 s.), nr 2 *Dermestidae* av M. Mroczkowski (47 s.), nr 3 *Pyrochroidae*[4], nr 4 *Silphidae* av M. Mroczkowski (29 s.) och nr 6 *Anobii-*

[1] St. E. Z. = Stettiner Entom. Zeitung.
[2] Col. Cat. = Coleopterorum Catalogus (Junk-Schenkling).
[3] D.E.I. = Deutsches Entomologisches Institut, Berlin-Friedrichshagen.
[4] Anm. har ej haft detta häfte tillgängligt.

dae av J. Dominik (69 s.). Under 1956 väntas 40 nya häften bli färdiga, däribland ungefär fjärdedelen om skalbaggar (fam. *Chrysomelidae, Scarabaeidiae, Lucanidae, Elateridae, Coccinellidae, Byrrhidae* m. fl.).

Varje häfte innehåller ett allmänt kapitel om den eller de ifrågavarande skalbaggsfamiljerna, en släkt- och artöversikt med auktorernas fullständiga namn och årtal för beskrivningarna utsatta, bestämningstabeller samt litteratur- och innehållsförteckning.

För en svensk läsare som ej förstår språket har givetvis illustrationerna det största värdet. Dessa utgöres av såväl habitusbilder som detaljritningar i original; de är tecknade i stor skala samt är i regel naturtrogna, klara och väl utförda. Häftet om scolytiderna innehåller exempelvis 280 olika figurer.

Om textinnehållet, särskilt bestämningstabellerna, kan anm. på grund av obekantskap med språket ej yttra sig, men det förefaller som om släkt- och artuppdelning med beskrivningar i åtminstone anobiid-delen skulle vara något föråldrade. Sålunda synes hänsyn ej ha tagits till nyare nordiska utredningar om sådana släkten som t. ex. *Xyletinus, Grynobius* och *Dorcatoma*.

Thure Palm.

C. Besuchet: Monographie des Bibloplectus et Pseudoplectus paléarctiques (Col. Pselaphidae). Mitteilungen der Schweizerischen Entomologischen Gesellschaft. Vol. XXVIII. Nr. 2. 1955. Lausanne. — 56 sid., 85 fig.

I ett utförligt och grundligt arbete har den schweiziske koleopterologen Claude Besuchet behandlat de palearktiska *Bibloplectus*-arterna, varav 21 äro kända. Beskrivningarna beledsagas av klara och väl utförda teckningar. Ett mycket stort material har genomgåtts och beläggexemplar för äldre namn- och fynduppgifter reviderats. Härvid har förf. genom typgranskning konstaterat, att feltydning av arter i stor utsträckning förekommit. Vid varje art åtföljes beskrivningen av en lista på synonymer. För framtida bestämning av *Bibloplectus* är Besuchets monografi oumbärlig.

För Sveriges del kommer förteckningen på kända *Bibloplectus*-arter att se ut på följande sätt:

1) *tenebrosus* Reitt. = *margaretae* Sharp, Pearce. — Arten är funnen i Danmark och för Sverige (Sdml.) anmäld av Sverker Åberg (Ent. Tidskr. 1954, s. 314).

2) *spinosus* Raffr. = *pusillus* Pearce, Palm. — Arten har tagits i Gstr. (Ent. Tidskr. 1953, s. 134).

3) *ambiguus* Reich. = *ambiguus* Pearce, Palm = *championi* Pearce, Palm. — Detta är säkerligen vår vanligaste art, till vilken de flesta av de gamla fynduppgifterna hänföra sig. I min samling finnas ex. från Sk., Öl., Ög., Sdml., Upl., Vrml., Dlr., Gstr. och Ång. (Ent. Tidskr. 1953, s. 133–134).

Släktet *Pseudoplectus* har blott en palearktisk art, *perplexus* Duv., som enligt Besuchet bl.a. påträffats i Danmark.

Thure Palm.

Wolfgang Stichel: Illustrierte Bestimmungstabellen der Wanzen. II. Europa (Hemiptera-Heteroptera Europae), 1.–2. Heft. Berlin 1955.

Dr. Stichels tidigare verk »Ill. Bestimmungstabellen der deutschen Wanzen» (Berlin 1925–38) är välkänt för alla som intresserat sig för europeiska Heteroptera. För fackmannen har det varit oumbärligt. Av andra verk som samtidigt stått till buds kan nämnas Guldes »Die Wanzen Mitteleuropas», vilket är kvalitativt högst ojämnt samt ännu ej fullbordat, och Hedickes goda men mycket kortfattade behandling i Brohmers »Tierwelt Mitteleuropas». Alla dessa böcker upptaga endast de mellaneuropeiska arterna.

Man måste därför med stora förväntningar motse det nya arbete av Stichel, vars två första 32-sidiga häften nu föreligga. Boken skall i princip — här reserverar sig förf. inledningsvis för enstaka nybeskrivna arter — omfatta Europas heteropterfauna. Genomföres detta program på ett vederhäftigt sätt, blir resultatet givetvis till stor hjälp vid forskarens och amatörens framtida arbete med ifrågavarande insekter.

Av de två föreliggande häftena upptagas de första 39 sidorna av en inledning med principiella ställningstaganden, definitioner på använda termer och dessa förtydligande figurer samt en nyckel till av förf. använda förkortningar av auktorsnamn. Därefter börja själva tabellerna med corixiderna (sl. *Micronecta, Cymatia, Glaenocorisa, Corixa, Heliocorisa, Hesperocorixa,* och början av *Sigara*). Tabellerna äro uppställda som i förf.:s tidigare arbete och liksom i detta illustrerade med figurer huvudsakligen hämtade från speciallitteraturen. Då ett mycket större geografiskt område beröres i det nya arbetet, upptager detta givetvis långt flera arter — av exempelvis *Micronecta* 18 arter mot 4 i »Ill. Bestimmungstabellen der deutschen Wanzen».

Till tabellerna äro också liksom tidigare fogade utbredningsuppgifter. Dessa synas tilltagna med någon prutmån, då t.ex. *Corixa affinis affinis* och *Hesperocorixa moesta* felaktigt upptagas som funna i Sverige. Det rör sig här om gamla uppgifter som fått följa med hos Stichel, fast de i svensk litteratur för länge sedan rättats till. Sådana skönhetsfläckar får man dock ta med jämnmod. Den som okritiskt hämtar utbredningsuppgifter ur ett arbete av denna typ göre det på egen risk. Det är ju bestämningstabellerna som äro huvudsaken. Mera att beklaga är det dåliga papperet, som dock ej hindrat, att de figurer som hittills föreligga äro tillräckligt tydliga för sitt ändamål.

Sammanfattningsvis kan sägas, att dr. Stichels nya verk, om det fullföljes som det enligt föreliggande två häften påbörjats, kommer att bli lika oumbärligt för den på ifrågavarande område verksamme entomologen som det föregående samt — på grund av sin bredare geografiska bas — betydligt mera användbart än detta.

Frej Ossiannilsson.

A. Thienemann: Die Binnengewässer in Natur und Kultur. — Verständliche Wissenschaft. Springer Verlag. Berlin 1955. 156 sid., 50 textfig. Pris inb. DM 7.80.

Återigen har den kände limnologen prof. August Thienemann, chef för hydrobiologiska anstalten i Plön och som bekant sedan några år såväl ledamot av Svenska Vetenskapsakademien som hedersledamot av Entomologiska Föreningen, utgivit ett nytt litet arbete, som är av stort intresse även för svenska läsare. Det torde vara få om ens någon forskare, som i lika hög grad som Thienemann behärskar de limnologiska problemen så som de gestalta sig i Europa, och hans eminenta kännedom om limnologiens ej endast teoretiska utan även praktiska sida borgar för bokens vederhäftighet.

Till övervägande del är arbetet icke av entomologiskt innehåll och kan därför här icke utförligare anmälas. Dess första hälft redogör emellertid för sådana med vattnet och livet i detsamma sammanhängande allmänna förhållanden och livsbetingelser, som äro av vikt att känna för var och en, som arbetar med i källor, floder, sjöar eller andra slag av sötvatten levande djur, och författaren omnämner därvid även många insekter, bl.a. vid tal om sjötypläran, där ju chironomidlarverna ha stor betydelse för karakteristiken.

Bokens senare hälft handlar om den numera i hela Europa och ej minst hos oss aktuella vattenförsörjningen, vattendragens nedsmutsning, förstörelsen genom sänkningsföretag och andra ingrepp, exempelvis genom uträtning av flodloppen, varigenom på grund av starkare erosion grundvattennivån sänkes. De exempel härpå, som författaren lämnar, äro synnerligen avskräckande och borde rekommenderas som läsning också åt svenska kraftverksbyggare, vattenreglerare och sänknings-

fantaster. Som sorgligt exempel från vårt land räcker det att peka på Akkajaure och den fruktansvärda vandalism, som delvis övergått Stora Sjöfallets nationalpark och som är ett hån mot nationalparksidén.

O. Lundblad.

A. Brauns: Puppen terricoler Dipterenlarven. Eine Einführung in die Kenntnis der Ruhestadien bodenlebender Zweiflüglerlarven der Waldbiozönose auf systematischer Grundlage. — Untersuchungen zur angewandten Bodenbiologie. Bd. 2. Wissenschaftlicher Verlag »Musterschmidt». Göttingen 1954. 156 sid., 75 fig. på 54 tavl. Pris inb. DM 24.80.

En tidigare del av samme författare, behandlande de terrikola dipterlarverna, har förut anmälts i denna tidskrift. Den nu utkomna om dipterpupporna är en direkt fortsättning och i stort sett uppställd på samma sätt som den föregående.

Efter en inledning och förklaring av använda fackuttryck följer på tre sidor i form av en lista en översikt av diptererna̋s system.

Nästa avsnitt, den speciella delen (sid. 16–115), inledes med en bestämningstabell över de vanligaste puparierna och pupporna, varefter följer »Differentialmerkmale der Ruhestadien aus den einzelnen Familien» med utförlig uppgift om kännetecken, förpuppningsort och -tid etc.

Den markbiologiska delen är av naturliga skäl mycket kortare än vad fallet var i larvdelen. Den omfattar endast 6 sidor och behandlar endast förpuppningsorten.

Den allmänna delen (sid. 122–140) redogör för puppornas taxonomiskt viktiga kännetecken, såsom habitus, formen och läget av kroppsbihangen, utbildningen av stigmata, hudens skulptur och byggnaden av abdominalsegmentet. Så följer en karakteristik av de olika flugpupporna och puparierna och det sätt, varpå kläckningen sker. Som avslutning av den allmänna delen följer på tre sidor en kort bestämningstabell över de vanligaste holometabola puppformerna.

Boken avslutas med litteraturförteckning, sakregister och de till helsidesbilder hopförda figurerna. Dessa senare äro lika klart och redigt utförda som i förra delen.

Som omdöme om arbetet kan sägas att det synes vara väl förtjänt av uppmärksamhet även i vårt land, där det torde kunna vara till stor nytta och hjälp vid en första orienterande bestämning av i marken anträffade dipterpuppor.

O. Lundblad.

K. Viets: Die Milben des Süsswassers und des Meeres. I. Bibliographie. — Verlag Gustav Fischer. Jena 1955. 476 sid., 163 porträtt. Pris inb. 47 DM.

Sedan lång tid tillbaka har dr Karl Viets i Bremen, för närvarande vår mest kände och produktive forskare på området, planerat utgivandet av ett bibliografiskt arbete över hydracarinerna. Emellertid kom kriget och därmed förenade publikationssvårigheter hindrande emellan, och det dröjde länge, innan ett förlag vågade påtaga sig ansvaret för verkets utgivande. Glädjande nog har Fischer i Jena nu vågat försöket.

Arbetet skall utkomma i tre delar, varav den första, bibliografien, nu föreligger. Härefter skola följa dels en katalog, dels en nomenklator, varav katalogen enligt prospektet kommer att omfatta nära 800 sidor.

Om bibliografien kan sägas att den på alla sätt är förebildlig, både genom sin fullständighet och sin klarhet i uppställningen. Alla arbeten, som varit författaren tillgängliga, äro markerade med fyllda cirklar, övriga med ofyllda. Också arbeten, i vilka hydracariner endast i förbigående äro anförda, äro medtagna i bibliografien. De författare, som publicerat arbeten eller uppsatser speciellt över hydracariner, äro tryckta med fetstil. I många fall har Viets lyckats erhålla porträtt av specialisterna, och han lämnar, då så varit honom möjligt, även korta biografiska upp-

gifter om dem. De olika publikationerna äro anförda i tidsföljd, med fullständig uppgift om titel, tidskrift, bandnummer, publikationsår och sida, ofta även utgivningsort eller förlag.

Arbetet är helt enkelt ovärderligt för forskare på detta område och kommer att bli till utomordentlig nytta. Det torde finnas högst få arbetsfält, om ens något, där en liknande fullständig bibliografi föreligger. Viets' verk är resultatet av ett helt livs arbete, och ingen annan nu levande forskare skulle ha kunnat åstadkomma något motsvarande. Med tysk grundlighet har författaren ända sedan 1907, då han utgav sitt första arbete, fört noggranna anteckningar om allt inom sitt arbetsområde och alltid hållit sig i täten såväl genom flitig korrespondens med andra forskare på området som genom trägna biblioteksstudier. Man motser med största intresse verkets fortsättning genom de båda kommande delarna, vilka säkert komma att bli lika grundliga och minst lika oumbärliga.

O. Lundblad.

B. J. Lempke: Catalogus der Nederlandsche Macrolepidoptera. Overgedrukt int het Tijdschrift voor Entomologie Deel 79—95. Amsterdam 1936—52.

Detta förträffliga arbete är mer än blott en katalog. Det omfattar 930 sidor! Efter fjärilens vetenskapliga namn följer uppgifter om biotop, frekvens, flygtid och antal generationer. Därefter anföras alla i landet anträffade underarter och aberrationer med uppgift om var originalbeskrivningen publicerats. Även en del nya former beskrivas, alltid med översättning av beskrivningen till engelska eller franska. Förf. är särskilt noga med att i kvistiga fall få det rätta namnet säkert fixerat, varför långa nomenklatoriska resonemang stundom bli nödvändiga. Ibland, särskilt då det gäller sällsyntare arter, omtalas utbredningen i angränsande länder. Även till Sverige tas hänsyn. I åtskilliga fall lämnar förf. beskrivning på genitalorganen med bilder. Flera gånger avbildas också svårskiljbara arter med skisser av vingar eller med mera detaljerade teckningar.

Arbetet utmärkes alltigenom av noggrannhet och omsorgsfullhet, icke minst i fråga om nomenklaturen, där de internationella reglerna strikt tillämpats. Ett utomordentligt uppslagsverk.

Frithiof Nordström.

Müller, Fritz P.: Blattläuse. Biologie, wirtschaftliche Bedeutung und Bekämpfung. Mit 60 Abbildungen und 2 Bestimmungstabellen. In Heft 149 der „Neuen Brehm-Bücherei". — A. Ziemsen Verlag, Wittenberg Lutherstadt 1955. 8°; 144 p.

Mit dieser in jeder Hinsicht erschöpfenden Monographie über die Bedeutung der Blattläuse als Pflanzenschädlinge und Überträger von Viruskrankheiten auf Pflanzen, „unter denen der gefürchtete Kartoffelabbau an erster Stelle steht", hat Dr Fritz P. Müller wegen der Art der plastischen Darstellung des Stoffes, die bisher in der entomologischen Literatur fehlte, eine klaffende Lücke geschlossen. In seiner Bescheidenheit hebt der Verfasser vor, dass er sich an die Gärtner und Bauern sowie den Naturfreund wendet. In Wirklichkeit ist diese Schrift mehr als eine Popularisierung des einschlägigen Stoffes, denn auch der Berufsentomologe kann aus ihr einen Nutzen ziehen, weil er eine Darstellung der aphidologischen Systematik *in nuce* erfährt. Auch der Förster kommt bei der Lektüre auf seine Kosten; werden ihm doch die wichtigsten Koniferenschädlinge aus dem Bereiche der Aphiden in Wort und Bild vorgeführt.

Es genügt die Fülle des Behandelten durch die Anführung des Inhaltsverzeichnisses zu markieren: I. Gestalt und System. II. Lebensweise. III. Feinde. IV. Blattläuse als Direktschädlinge: α) an Obstgehölzen, β) an Beerensträuchern, γ) an Weinreben, δ) an Forst- und Parkgehölzen, ε) an Ziersträuchern, ζ) an landwirtschaftlichen Kulturpflanzen, η) an Gemüsepflanzen, ϑ) an Zierpflanzen des Freilandes, ι) in Gewächshäusern. V. Blattläuse als Virusüberträger. VI. Bekämpfung.

Über die schwarze Bohnenlaus (*Aphis faba* Scopoli) erfahren wir, dass sie in 8 biologisch und z. T. auch morphologisch verschiedenen Generationstypen auftritt als: Fundatrix, ungeflügelte und geflügelte Fundatrigenia, ungeflügelte und geflügelte Virginogenia, Gynopara, Sexualweibchen und Männchen. (Ob man die Getrenntgeschlechtlichkeit, ♂ u. ♀, als zwei besondere Generationstypen auffassen darf, sei dahingestellt.)

Die Herausbildung der anholozyklischen Formen, d.h. jener Formen, die im Gegensatze zu den Holozyklikern die Fähigkeit der Ausbildung von Geschlechtstieren eingebüsst haben, will der Verfasser zu Beginn der Eiszeit verlegt wissen. „Ihr Hauptwirt, der Pfirsich, war während des Tertiärs im mittleren und südlichen Europa weit verbreitet und wurde durch die Eiszeit aus diesen Gebieten verdrängt, so dass er in der Postglazialzeit nur in Ostasien beheimatet war. Die Blattlaus fand, nachdem sie den europäischen Raum in den Zwischenzeiten erneut besiedelt hatte, ihren Hauptwirt nicht mehr vor und konnte sich deshalb nur durch Anholozyklie halten."

Da die Blattläuse als Honiglieferanten den Ameisen dienen, ohne dass sich letzte um Schutz und Pflege des „Melkviehs" weiter kümmern, so kann man das Verhältnis zwischen Blattlaus und Ameise nicht als strikte symbiotisch bezeichnen. Es wäre da der Terminus Trophobiose richtiger angebracht.

Die paar Stichproben genügen, um die Reichhaltigkeit des behandelten Stoffes zu demonstrieren und um die Lektüre der Schrift als belehrend — und warum nicht amüsant? — zu bezeichnen. Als Historiker vermisse ich freilich den Hinweis auf den Entdecker des Generationswechsels und der Parthogenese der Blattläuse, der die ganze Fragestellung erst ins Rollen gebracht hat. Der Name von *Charles Bonnet* steht noch heute hoch im Kurse! Aber das ist ja nur ein kleiner Schönheitsfehler.

Felix Bryk.